

BM-Vironmatka Jõgeva - Vooremaalle; Alam-Pedjasta Peipsjärvelle
11.6. – 14.6.2019

Luontoa, historiaa ja kulttuuria Keski-Virossa

Matkakertomus ja kuvat, Kaija Ilmavirta

Matkalle lähdettiin iloisissa tunnelmissa Tallinkin Megastarilla. Laivalla hyvin syöneinä saavuimme Tallinnaan, josta jatkoimme matkaa kohti Vooremaata.

Ensimmäinen pysähdyspaikka oli kahvitauko Jänedan moisiossa Must Täku Tall-ravintolassa. Hendrik Relven opastuksella kävelimme kartanon puistossa ympäristöön ja historiaan tutustuen.

Mustan Oriin Talli Jänedassa

Tiilistä ja maakivistä (siirtolohkareista) tehdyt rakennukset ovat yleisiä Virossa.

Maisemia ihailen jatkoimme Koeruun, ruokailun jälkeen Kuremaalle ja Laiuseen Kaarle XII:n "Kuninkaan lehmuksia" etsimään ja linnan raunioita ihmettelemään. Kun mukana on "kävelevä tietopankki" Markku Simola, niin eipä tainnut sellaista historiaan tai kulttuuriin liittyvää kysymystä ollut, mihin ei olisi saatu tyhjentävää vastausta.

Laiusen linna: (Linkki 1) <https://www.visitestonia.com/fi/laiusen-linnan-rauniot> (FIN)

Vooressa majoituimme Voore Puhkekeskuksessa. (Linkki 2) <https://voorepuhkekeskus.ee/fi>

Vooren Lomakeskuksen päärakennus

Illallisen jälkeen tutustuimme ympäristöön. Pihan laatoilta löytyi mm. aika kaunis viinimäkikotilo. Viereisillä niityillä kuulumme yölaulajia; satakieltä, ruisrääkkää ja kerttusia.

Viinimäkikotilo

Alkukesä oli luonnon kannalta vielä lähes parhaimmillaan. Useita kertoja pääsimme näkemään esim. kattohaikaroita lampien ja kosteikkojen äärellä ja rannoilla tarmokkaina hakemassa kaikkea syötäväksi kelpaavaa, sillä useissa pesissä oli vielä yksi tai useampi poikanen.

Kattohaikara pesällään.

Seuraavana päivänä, keskiviikkona 12.6. oli vuorossa **Vooremaan kierros**; Maisemansuojelualue drumliiniselänteineen ja kapeine luode-kaakkosuuntaisine järvineen.

Ensin Palamusessa kirjailija Oskar Lutsin koulumuseo. [Lue lisää koolimuseumista:](https://www.puhkaeestis.ee/et/palamuse-olutsu-kihelkonnakoolimuseum)
(Linkki 3) <https://www.puhkaeestis.ee/et/palamuse-olutsu-kihelkonnakoolimuseum>

sitten Pyhän Bartholomeuksen kirkko, missä on hyvin kaunis saarnastuoli ja alttari.

Sieltä matka jatkui Luuan metsätaloudekouluille, missä tutustuimme sekä teorian opetukseen, mikä suurelta osin tapahtuu tietotekniikkaa käyttäen että varsinaisiin metsäkoneisiin, joista useat olivat suomalaisia Ponsen ja Valmetin koneita. Luuan metsätaloudekoulu on ainoa alansa kouluospaikka Virossa. Sielläkin on jonkun verran ongelmaa saada opetuksen aloituspaikat täyteen, saada opiskelijat pysymään sekä suorittamaan koko koulutuksen tutkintoa myöten.

Luuan moision päärakennus.

Vanhassa kartanorakennuksessa on nykyisin museo. Opetustilat ovat uudemmassa opistorakennuksessa pihapiirin toisella puolella. (alakuva)

Luuan moision puistoa.

(Linkki 4) <https://www.visitestonia.com/fi/luuan-kartanon-puisto> (FIN)

Meille kerrottiin myös puutarhaopetuksesta sekä luontomatkoilusta. Teimme opastetun kierroksen arboretumissa, missä on esim. 500 puuvartista lajia. Loistavana oppaana toimi koulun tarmokas johtaja Aino Mölder. Arboretumissa kasvoi useita harvinaisia pensaita ja puita, samoin joukossa oli hyvin erikoisia muotoja tavallisemmistakin lajeista puutarhureiden kokeilujen ja pitkäkestoisen työn tuloksena muotoutuneita. (Linkki 4)

Vuonna 1952 perustetun Luuan arboretumin pinta-ala oli 22 ha, nyt enää 5,5 ha, kun siitä on 17 ha palautettu yksityisomistukseen. Aino Mölder opastaa.

Kultasade (*Laburnum*)

Juulan moisiossa nautimme lounaan, jossa ruoka oli tosi hyvää. Sekä borssikeiton että jälkiruuan tarjoilu oli toteutettu kauniisti.

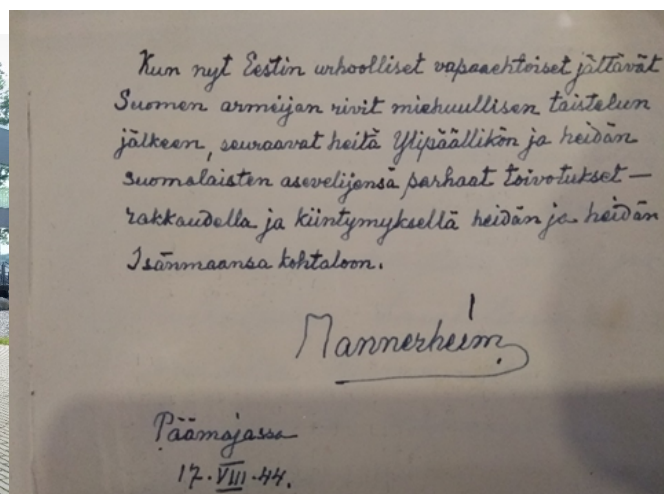
Juulamöisa kohvik. Ravintola on uudisrakennus.

(Linkki 5) <https://juulamois.ee/> (ENG)

Lounaalta jatkoimme Elitsveren eläintarhaan. Elitsveren eläintarhassa on pohjoisen metsävyöhykkeen Virossa eläviä nisäkäslajeja visenttiä myöten.

Lue lisää: Linkki 6: <https://loodusegakoos.ee/elistvere-loomapark> (ENG)

Äksissä Saadjärven rannalla sijaitsevat Jääajakeskus sekä pieni suomipoikien museo. Tällaista jääkauteen monin tavoin paneutunutta omaa keskusta Suomessa ei ole. Hieno kokemus samoin kuin viereinen pieni suomipoikien museo, missä oli mm. nähtävissä tämä Suomen marsalkka Mannerheimin kirjoittama kirje, vanhoja karttoja ym. sota-aikaan liittyvää.

Ainutlaatuisen Jääkausikeskuksen tilat ja näyttelyt ovat esillä kolmessa kerroksessa. Jokaisen biologian ja maantieteen opettajan niinkuin jokaisen suomalaisen koululuokankin pitäisi päästä käymään opintoretellä Jääkausikeskuksessa Äksissä lähellä Tarttoa. Lue lisää Jääkausikeskuksesta: (Linkki 7) <http://jaaaeg.ee/fi/jaakaikeskuksesta/> (FIN)

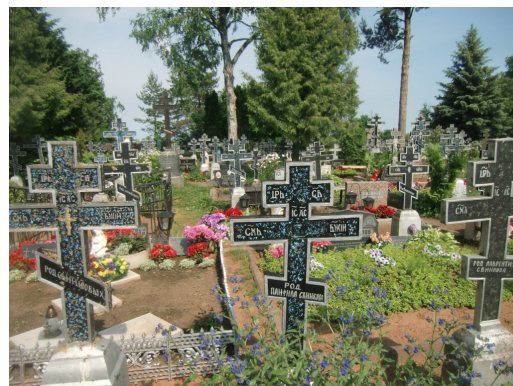
Vooressa illallisella juhlittiin Yrjön ja Hendrikin 30 vuotta kestänyttä Viron matkojen järjestelyä. Kaikki matkat aina hienosti suunniteltuja ja järjestettyjä, on sitten kyse tutustumispaikoista (historialliset kohteet, esim. linnat, kartanot tai kirkot), luontokohteista, henkilöistä, jotka toimivat erilaisina asiantuntijoina, oppaina tai pelkästään erilaiset kahvipaussit aina mielenkiintoisissa paikoissa. Yrjön laaja suhdeverkosto, pohjaton mielenkiinto Viroon ja sen ihmisiin, luontoon sekä historiaan mahdollistaa meille ikimuistoisia elämyksiä.

Torstaina 13.6. matka suuntautui ensin kohti **Peipsjärven rantaa** ja siellä Sipulitietä pitkin vanhauskoisten kylä ihmetellen ja ihaillen. Mustveen pikkukaupungin pienessä vanhauskoisten museossa kuuntelimme, mitä vanhauskoisuus on, miten se on syntynyt, miksi sen alue on Peipsjärven rannan tuntumassa ja mitä eroja on ortodoksisuuteen. Ihastelimme mm. hienoja käsinkirjaituja erilaisia vaatekappaleita, opimme, että kuppi täytyy kääntää pohja ylöspäin, jos vieras ei halua enempää teetä, muuten sitä tarjoillaan koko ajan lisää. (Linkki 8) <https://www.puhkaestis.ee/et/mustvee-vanausuliste-museum>

Lounaan jälkeen Raja-Kukita-Tiheta-Kasepään eli vanhauskoisten 8 km pitkän rivikylän kapeiden teiden, joissa bussikuskilla oli hetkittäin suuria ongelmia saada bussi kääntymään tai yleensä mahtumaan, kautta Peipsi Järve Elutubaan eli oppimiskeskukseen, missä oli kattavasti lähes kaikkea tietoa järven eläimistä, kasveista, morfologiasta ja historiasta ym. Näyttely oli loistavasti toteutettu siten, että sieltä löytyi sekä katseltavaa että opittavaa ”lähes vauvasta vaariin”. Kaikkein pienimmille, hyllyissä ihan alhaalla olevat erilaiset, mm. koottavat havaintoesineet innostivat myös joitakin meidänkin ryhmästämmä. Oppimisympäristö oli mielenkiintoinen.

Katso lisää: (Linkki 9) <http://www.ctc.ee/pildigalerii/naitus>

Kallastessa ihmettelimme ortodoksista hautausmaata runsaine kukkamäärineen, joista kuitenkin suuri osa paljastui tekokukiksi. **Kuva:** Kallasten vanhauskoisten hautausmaa.

Peipsin devonikautisella hiekkakivipaljastuman rantatörmällä yllätti törmäpääskyjen suuri määrä. Seurasimme pitkään emojen lentoa järven ja pesäkolojen välillä. Vauhdilla tarkasti oikeaan koloon, äkkiä takaisin syötävän hakuun, hauskan näköistä ainakin meikäläiselle, joka oikeasti näki törmäpääskyjä ensimmäisen kerran.

(Linkki 10) https://et.wikipedia.org/wiki/Kallaste_paljand

Kallasten devoni-hiekkakivipaljastuman opastaulu ja Peipsjärveä.

Paljastuman pituus on 930 m ja korkeus keskimäärin 2-3 m, korkeimmillaan 9 m. Hiekkakivestä on löydetty 4 lajia kalafossiileja, jotka myös esitellään [linkissä 10](#).

Devonikautinen hiekkakivitörmä

Illallinen oli upeassa Alatskiven kartanossa todella tyylikkäässä, entiseen loistoon restauroidussa salissa. Rakennuksen tyyli on saanut vaikutteita Skotlannista. Kartanoa ympäröi jo kartanon loistoaikana perustettu moision puisto ja hieno järvimaisema.

Alatskivi loss (linna) (Linkki 12)

Lue lisää ja katso kuvat: <https://www.visitestonia.com/fi/alatskivin-linna-alatskivi-loss> (FIN)

Matkan varrella ennen illallista pysähdyttiin Rannassa Viron vanhimman, valtavan ison "Tuhandeaastase" uhitammen luona. Rauhallinen ja tietäväinen oppaamme Hendrik Relve (kuvassa) kertoi tammien historiasta ja sen suojelumahdollisuuksista. Vaikka osa on murtunut, niin silti vielä puu jaksaa elää ja sitä koetetaan auttaa tukemalla laajaa latvustoa. (Linkki 11) https://et.wikipedia.org/wiki/Ranna_Tuhandeaastane_tamm

Paluupäivänä perjantaina 14.6. tutustuimme entisöityyn, 1860 rakennettuun Puurmanin kartanoon ja sinne perustettuun pieneen kyläkouluun. Entisöinti niin Puurmannissa kuin muissakin kartanoissa, joihin tutustuttiin, oli tehty monin kohdin pieteetillä ja alkuperäistä kunnioittaen. Uskomattoman hieno rakennus koulukäyttöön. Kartanon puistossa on yli 50 puulajia ja pensasta sekä pieni lampi. Kartano kuuluu nykyisin Viron valtiolle.

Puurmannin moisiossa toimii nykyisin koulu.

Sieltä matka jatkui Kirnaan ja n. 7km kävelylle Alam Pedjan luonnonsuojelualueella. Alkumatkan, n. 1 ½ km jälkeen oli lintutorni, josta pääsi paremmin katselemaan Pedjajoen tulvaniittyjä. Lintutornin juurelle oppaamme olivat järjestäneet maittavan retkivälipalan.

Osa porukasta palasi samaa reittiä takaisin, osa jatkoi Hendrikin ja Tiinan johdolla lähinnä Pedjajoen tulvaniittyjen läpi jokirantaa pitkin takaisin bussille. Monin kohdin kävellessä kotilot vain raksahtelivat askelten alla. Samallakin viikolla olleet runsaat sateet ja esim. lätköiden suuri määrä olivat saaneet aikaiseksi loistavat lisääntymismahdollisuudet hyttysille, joita siis riitti. Kemiallisen hyttyskarkotteen Offin rinnalle kehkeytyi uusi termi – luomu-Off- eli paremmin tunnettuna risu, saniainen tai mikä tahansa heiluteltava karkotin.

Kesäkuussa 14.6. Alam-Pedjan suojelualueen niityt olivat kukkaloistossa ja lintujen laulu parhaimmillaan. Äänimaailmaan päiväsaikaankin klo 11-14 kuului jopa yölaulajia. Kuultuja lajeja mm: Rantasipi, tiltalti, viitasirkkalintu, ruisrääkkä, luhtakerttunen, lehtokerttu, mustapääkerttu, punavarpunen, satakieli ja peippo.

Haarapääskyillä oli paljon pesiä lintutornissa. ([Linkit 13 ja 14](#) lisää tietoa Alam-Pedjasta)

Kukkivien lajien määrä niityillä ja kostean metsän reunassa oli valtava. Ohikulkiessa polkua pitkin Yrjö ehti pikaisesti kirjata lähes 100 lajia. Mielenkiintoisimpia olivat: Humala, lehtomaitikka, valkomesikkä, nurmimailanen ja keltaängelmä sekä keltaohdake (*Cirsium oleraceum*) ja sinivatukka (*Rubus caesius*), joita Suomessa ei tapaa.

Lajintuntemus tuli tutuksi matkalla. Pysähdyspaikoissa Tiina Pedak määrittäi meille lajeja. Määritetyt kasvit kiersivät vielä bussissa nimin varustettuna.

([Linkki 13](https://loodusegakoos.ee/kuhuminna/kaitsealad/alam-pedja-looduskaitseala)) <https://loodusegakoos.ee/kuhuminna/kaitsealad/alam-pedja-looduskaitseala> (ENG)

Alam-Pedjan suojelualueen tulvaniittyä.

(Linkki 14) https://fi.wikipedia.org/wiki/Alam-Pedjan_luonnonsuojelualue (FIN)

Retken jälkeen jatkoimme Põltsamaalle, joka on entinen kuningaskunta ja nykyinen Viron viini-omenapääkaupunki. Sen viinikellarista, jonka kaikkien tuotteiden raaka-aineet ovat peräisin virolaisista puutarhoista, on tullut kaupungin matkailuvalti. Viron kaikkien kirkkojen ehtoollisviini valmistuu täällä, samoin Viron presidentin itsenäisyyspäivän juhlallisuuksissa tarjottavat. Linnan alueella sijaitsee myös erilaisia galleriota, työpajoja, museoita ja linnan rauniot sekä Nikolauksen kirkko. Kirkon korkean ja kapean tornin

huipulla on kukko ja jälleen kerran Markku sai kertoa, että miksi kukko eikä risti. Kukko, koska alue on entistä Liivinmaata, Riian hiippakuntaa.

Maittavan keittolounaan nautimme seurakuntakeskuksessa. Kirkkoherra Markus Haamer kertoi seurakunnastaan ja varsinkin yhteistyöstä Hyvinkään seurakunnan eli ystävyysseurakunnan kanssa.

(Linkki 15) <http://balticguide.ee/poltsamaa-ruusujen-kaupunki/> (FIN)

Hienosta ja ikimuistoisesta matkasta kiitollisena kaikille matkakumppaneille, taitaville ja tietäville oppaille Hendrik Relvelle, kasviasiantuntija Tiina Pedakille sekä kartanoiden historian tuntijalle Markku Simolalle. Ilman Yrjö Ala-Paavolan Viron tuntemusta, innostusta jakaa tietoaan, sitkeyttä rakennella näitä matkoja, halua opettaa meitäkin olisimme ilman monia upeita kokemuksia. Ihan suurenmoinen reissu!

Parhaimman arvosanan matka ansaitsee jo sillä perusteella, että kaikki ovat aina valmiita lähtemään uudestaan.

Lähtöä odotellaan Vooren Lomakeskuksen pihalla.

BM-matkalla meitä oli Suomesta 24 sekä virolaiset oppaamme Hendrik Relve ja Tiina Pedak.

Yrjö Ala-Paavola: Lisäsin Kaijan kuviin tekstejä ja linkit. Linkkien kautta saa lisätietoja, ja näkee lisää kuvia. Aika monen linkin kautta löytyy tiedot suomenkielellä (FIN), monesta myös englanniksi (ENG). Lähes kaikkiin tekstissä mainittuihin muihinkin kohdenimiin löytyy googlaamalla tietoja ainakin viroksi.

Kaija. Sait yllätyspyynnön kirjoittaa puoli vuotta matkan jälkeen. Teit sen tosi hienosti. Suuret kiitokset ansiokkaasta matkakertomuksesta. Tästä on meille suuri ilo.

Terveisin ja kiitoksin Yrjö